

De eerste weken kleuren de rest van het schooljaar

Een positieve groep ontstaat niet vanzelf

Een nieuw schooljaar. Nieuwe roosters, nieuwe docenten en soms zelfs een hele nieuwe klas. Leerlingen komen binnen met vakantie verhalen, verwachtingen, onzekerheden en vooral één belangrijke vraag:

Waar hoor ik bij?

En dat is voor de brugklasleerlingen nog belangrijker.

Ook leerlingen die elkaar al jaren kennen, zoeken na de zomervakantie opnieuw hun plek. Wie trekt met wie op? Wie neemt het voortouw?

Wie houdt zich wat meer op de achtergrond? Wat kan hier wel en wat niet? En misschien nog belangrijker: kan ik hier mezelf zijn?

Juist daarom zijn de eerste weken van een schooljaar zo belangrijk.

We noemen ze niet voor niets de **Gouden Weken**. In deze periode worden de eerste contouren zichtbaar van de groepsdynamiek en de sfeer in de klas. Wat we in deze weken doen – en soms ook wat we **niet** doen – heeft invloed op de rest van het schooljaar.

Eerst ontmoeten, dan beginnen

De verleiding is groot om bij de start van het schooljaar meteen praktisch aan de slag te gaan. Het rooster, Magister, Som Today, boeken, regels, kluisjes, absenties en natuurlijk het lesgeven. Allemaal belangrijk.

Maar misschien is er iets dat eerst moet gebeuren: **kennismaken**.

En kennismaken is meer dan een rondje naam, woonplaats en hobby. Werkelijke kennismaking betekent dat leerlingen elkaar ontmoeten. Dat ze ontdekken wie ernaast, voor en achter hen zit. Dat er gelachen mag worden, dat verschillen zichtbaar mogen zijn en dat er langzaam iets ontstaat van: wij zijn samen deze klas. Maar kennismaken is wederzijds. Wie ben jij als docent of mentor. Je hoeft daarvoor niet je hele persoonlijke leven op tafel te leggen. Wel helpt het wanneer leerlingen iets van de mens achter de docent of mentor mogen zien. Want als jij oprecht nieuwsgierig bent naar wie zij zijn én iets van jezelf laat zien, ontstaat er iets wat je niet met regels kunt afdwingen: verbinding en vertrouwen.

Daar mag, of liever nog, moet je tijd voor maken.

Want tijd die je aan het begin van het schooljaar investeert in de groep, hoef je later vaak niet te besteden aan het herstellen van wat in die eerste weken onvoldoende aandacht heeft gekregen.

Afspraken maak je mét elkaar

Iedere school heeft regels. En iedere docent heeft verwachtingen. Toch zit er een groot verschil tussen regels die van bovenaf zijn opgelegd en afspraken waarover met elkaar is gesproken.

*Hoe willen wij dit jaar met elkaar omgaan?
Wat hebben we nodig om ons veilig te voelen?
Wat doen we als iemand wordt buitengesloten?
Hoe willen we dat er gereageerd wordt als iemand een fout maakt?
Wat verwachten leerlingen van elkaar? En wat mogen zij van ons verwachten?*

Klassenafspraken krijgen meer betekenis wanneer leerlingen hierover invloed hebben.

Niet omdat leerlingen vervolgens alles mogen bepalen. Een docent en mentor blijft verantwoordelijk voor de grenzen en voor een veilig pedagogisch klimaat.

Maar verantwoordelijkheid leren nemen begint wel bij ervaren dat jouw stem ertoe doet.

Maak afspraken daarom niet alleen zichtbaar op een poster aan de muur. Maak ze zichtbaar in het gedrag van iedere dag.

Sociale veiligheid begint voordat er iets gebeurt

Bij sociale veiligheid denken we vaak aan ingrijpen wanneer het misgaat. Aan pestprotocollen, gesprekken, sancties en herstel. Maar sociale veiligheid begint veel eerder.

Het begint bij een leerling die bij binnenkomst wordt gezien. Bij een docent die zo snel mogelijk de namen kent. Bij leerlingen die regelmatig met verschillende klasgenoten samenwerken. Bij aandacht voor wat er onder de oppervlakte in een groep gebeurt. Bij een sfeer waarin fouten maken mag en waarin verschillen niet onmiddellijk aanleiding zijn voor een oordeel.

Een sterke groep is geen garantie dat er nooit iets vervelends gebeurt. Maar een groep waarin leerlingen elkaar kennen, waarin duidelijke grenzen bestaan en waarin volwassenen alert zijn op groepsprocessen, maakt de voedingsbodem voor buitensluiten en pesten kleiner.

Zelfvertrouwen groeit in relatie tot anderen

Een leerling ontwikkelt zelfvertrouwen niet door vaak genoeg te horen:
“Je moet wat meer zelfvertrouwen hebben.”

Zelfvertrouwen groeit door ervaringen. Door iets te proberen en te merken dat het lukt. Door een fout te maken zonder uitgelachen te worden. Door een compliment te krijgen dat oprecht en concreet is. Door een bijdrage te leveren aan de groep. Door te ervaren: *ik mag er zijn, ik kan iets en ik hoor erbij.*

Daarom zijn positieve groepsvorming en individuele ontwikkeling niet los van elkaar te zien. Een sociaal veilige klas geeft leerlingen ruimte om te oefenen, te ontdekken en soms ook te struikelen. En daarna weer op te staan.

De mentor kan dit niet alleen

De mentor heeft tijdens de Gouden Weken een belangrijke rol. Misschien zelfs een hoofdrol. Maar de mentor kan het niet alleen.

Diezelfde groep zit na de mentorles bij Nederlands, wiskunde, techniek of bewegingsonderwijs.

Iedere docent ziet iets anders. Bij de ene docent is een leerling heel aanwezig, terwijl hij bij een andere les nauwelijks wordt opgemerkt. Een groep kan tijdens het mentoruur harmonieus lijken en in een praktijkles ineens een heel andere dynamiek laten zien. Zoek elkaar daarom juist in die eerste weken regelmatig even op. Niet meteen in een formeel overleg, maar gewoon na de les of bij een kop koffie. Deel wat je ziet en wat je opvalt. Juist die korte ontmoetingen en verschillende waarnemingen helpen om samen een completer beeld van de groep te krijgen.

Daar ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Dat vraagt dat collega's (OP & OOP) waarnemingen met elkaar delen. Niet alleen wanneer er problemen zijn, maar juist ook preventief.

Wat zien we gebeuren?

Wie heeft gemakkelijk aansluiting?

Wie lijkt buiten de groep te vallen?

Welke leerlingen nemen veel ruimte in?

Wie krijgt die ruimte nauwelijks?

En wat kunnen wij als team doen om deze groep verder te helpen?

Wanneer iedere docent vanuit dezelfde pedagogische basis werkt, ervaren leerlingen duidelijkheid en voorspelbaarheid. En juist dat draagt bij aan veiligheid.

Na goud komt onderhoud

Na een paar weken verdwijnen de kennismakingsoefeningen en gaan we over tot de orde van de dag. Maar groepsvorming stopt niet wanneer de Gouden Weken voorbij zijn.

Een groep blijft bewegen. Er ontstaan vriendschappen, conflicten, verliefdheden en irritaties. Leerlingen vallen uit of stromen in. Na vakanties moeten verhoudingen soms opnieuw worden gevonden. En gebeurtenissen binnen én buiten school kunnen invloed hebben op de sfeer in een klas.

Daarom verdient groepsvorming het hele jaar aandacht. Soms zijn vijf minuten genoeg. Een korte check-in. Een samenwerkingsopdracht. Een complimentenronde. Een gesprek over iets wat je hebt waargenomen. Of gewoon even bewust aandacht geven aan hoe leerlingen met elkaar omgaan.

De Gouden Weken zijn dus geen losstaand programma.

Ze zijn het begin van iets wat je het hele jaar onderhoudt.

Misschien begint onderwijs wel hier

We praten in het onderwijs veel over leerresultaten, motivatie en prestaties. Terecht. Maar voordat een leerling werkelijk ruimte heeft om te leren, moet hij zich voldoende veilig voelen om mee te doen. Om een vraag te stellen.

Om een antwoord te geven dat misschien fout is. Om hulp te vragen. Om anders te zijn. Om zichtbaar te worden.

Daarom begint een goed schooljaar misschien niet bij het eerste hoofdstuk van het boek. Het begint bij de ontmoeting. Bij aandacht voor elkaar. Bij duidelijke afspraken. Bij volwassenen die samen verantwoordelijkheid nemen voor de groep. En bij een leerling die na die eerste weken kan denken:

Ik hoor erbij.

Ik word gezien.

En hier mag ik groeien.

Herberd Prinsen

Opleider, trainer en therapeut bij HPC

www.hpc.nu